

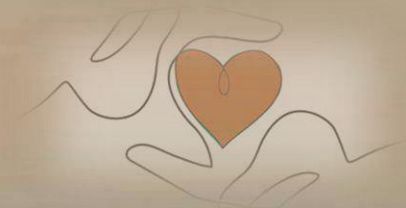
Nabijheid in een persoonlijk-professionele relatie

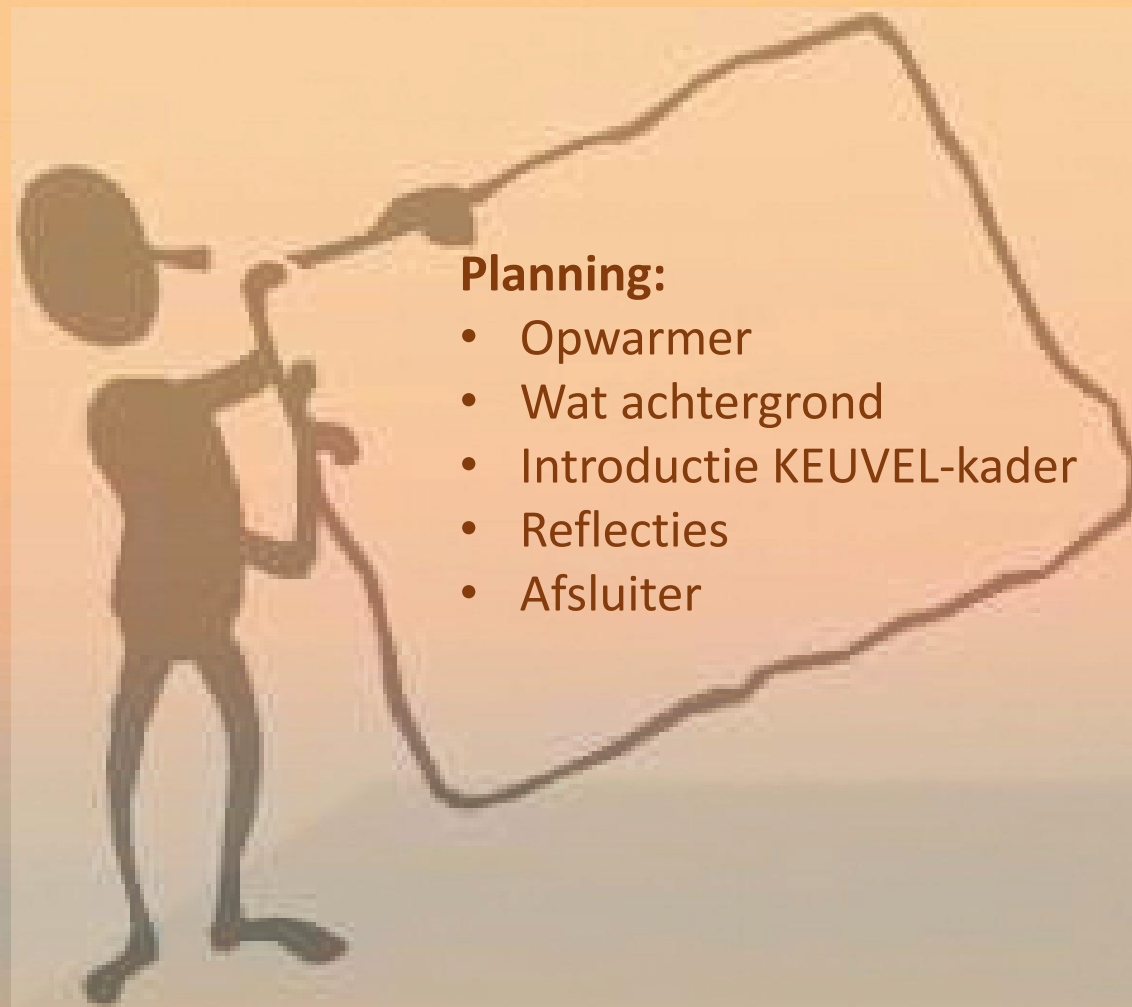
Interactieve lezing congres 'In contact'
Geestelijke Gezondheidszorg

13/09/2022

Greet Demesmaeker

Welkom!

Planning:

- Opwarmer
- Wat achtergrond
- Introductie KEUVEL-kader
- Reflecties
- Afsluiter

Stellingen

- Ik wil niet dat kinderen/ jongeren zich te sterk hechten, want als ze dan naar huis gaan of naar een andere voorziening trekken, betekent dat opnieuw een breuk.
- Ik vertel weinig of niets over mijn privéleven en ik geef zeker mijn adres en telefoonnummer niet door.
- In mijn vrije tijd spreek ik regelmatig af met één cliënt, want het klikt tussen ons.
- Als hulpverlener ben ik slechts een passant in iemand zijn leven, dus hou ik afstand.
- Een kind van 5 jaar kan ik troosten door hem te knuffelen en op mijn schoot te nemen. Bij een jongere van 15 jaar met een ontwikkelingsachterstand doe ik dit niet.

Stellingen

- Ik ben van mening dat als de cliënt aan mij alles moet vertellen, en ik een gelijkwaardige relatie wil, dan moet ik ook zaken uit mijn privéleven aan de cliënt vertellen.
- Afstand-nabijheid is een kwestie van attitudebepaling én van positiebepaling: emotionele betrokkenheid is verenigbaar met het laten van verantwoordelijkheid bij de cliënt.
- Als mannelijke/vrouwelijke begeleider blijf ik ver weg van de vrouwelijke/mannelijke slaapkamers.
- Ik vind zelfonthulling een voorwaarde om nabij te kunnen zijn.

Tweespalt afstand/nabijheid in een hulpverleningsrelatie

= relatie is assymetrisch, er IS een machtsverschil

= eindig

Juiste omgang met 'macht' door hulpverlener: gaat over **zeggenschap en invloed**:

- Te veel bepalen voor de cliënt, scheidt ongelijkheid, dus meer afstand

- Te weinig structuur bieden, creëert de illusie van gelijkheid, maar kan de relatie onveilig maken.

Stel jezelf de vraag: hoe wil jij benaderd worden in een professionele relatie?

Het relationele mandaat

Belang van de relatie: mandaat krijgen!

- Vloeit voort uit relationeel krediet
- Als je het tempo van de persoon respecteert
- Als je tijd neemt om een relatie op te bouwen: **betekenistijd vs. prestatietijd**
- **Het relationele mandaat is voor iedereen anders:** : je kan in sommige situaties dus niet van een beginnend hulpverlener hetzelfde verwachten als van een 'ancien'.

Wat cliënten zelf zeggen...

Gewoon iemand graag zien is heel belangrijk, wij hebben daar voelsprietten voor, gewoon oprecht zijn en ons een beetje graag zien.

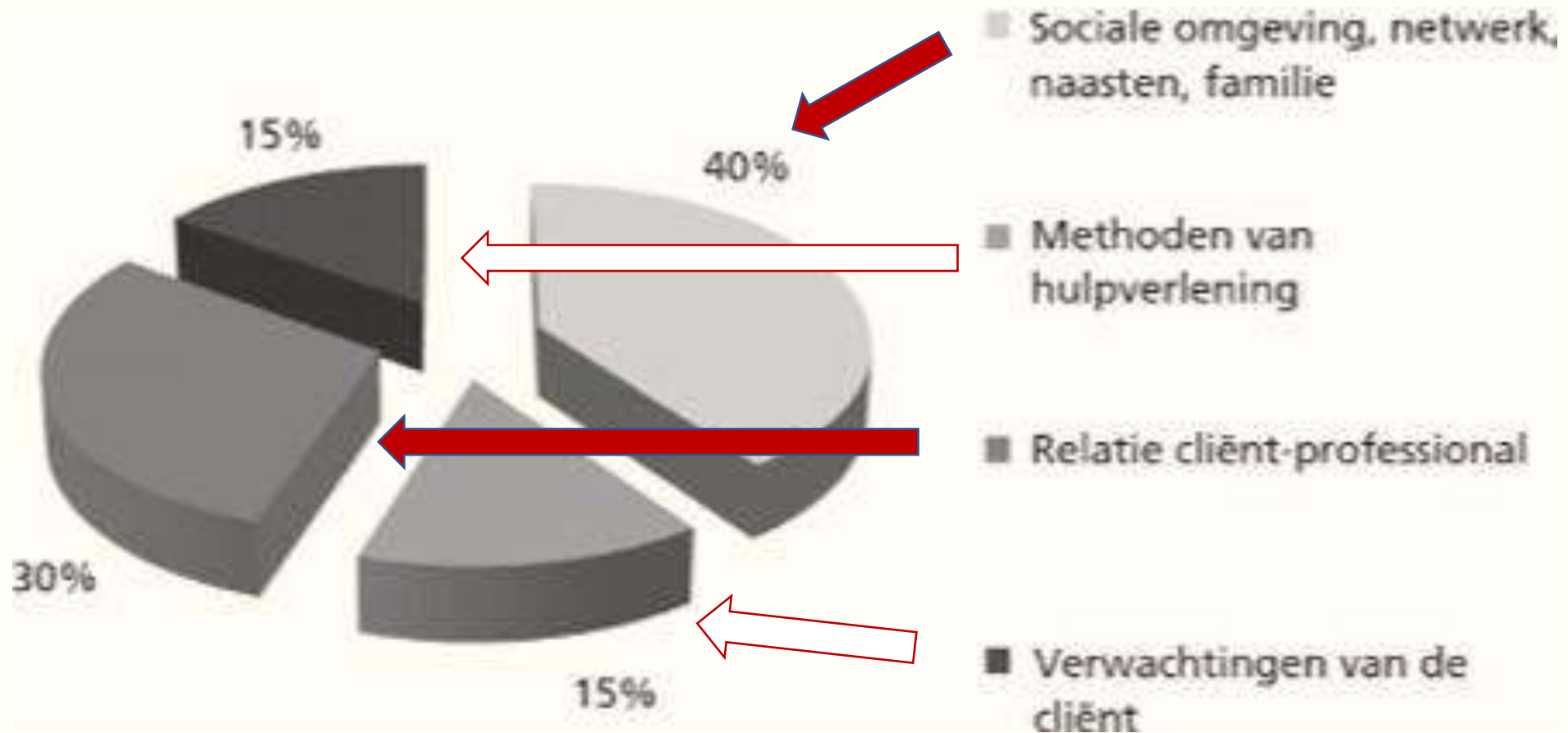
Je hebt soms begeleiders die je een keer vastpakken en die niet opgeven. Ik ben hen daar nu echt dankbaar om.

Bij een plaatsing spelen opvoeders een belangrijke rol in het dagelijkse leven van de jongeren. Celine, nu 25 jaar, vertelt hoe fijn ze het vond als begeleiders mee in de zetel kwamen hangen. Toch is niet elke opvoeder even geliefd. Niet iedereen steekt evenveel authenticiteit en persoonlijkheid in de job. Een opvoeder die zichzelf is, samen met jongeren droomt en in hen gelooft, kan écht het verschil maken.

Op mijn zestiende werd ik in een pleeggezin geplaatst. Het was de eerste keer in mijn leven dat ik me geliefd voelde. Mijn pleegouders accepteerden mij. Ze gaven me liefde, geborgenheid en genegenheid. Vroeger heb ik dat nooit gevoeld. Niet bij mijn moeder en niet in de instelling.

Opvoeders kennen vaak heel ons verhaal, ook de meest intieme gebeurtenissen uit ons leven. Omgekeerd moeten wij het vaak stellen met de naam van onze begeleider. Moeilijk hoor, een band opbouwen met iemand die zichzelf nooit laat zien.

De relatie als fundament in een hulpverleningstraject

Wat hulpverleners zelf zeggen...

Breek je hoofd niet over afstand en nabijheid, maar maak vooral contact. Ja, dat houdt in dat je kwetsbaar bent. Maar daar schuilt onwaarschijnlijk veel kracht in

Te dicht komen/te veraf staan kan niet vermeden worden

De grens tussen cliënt en hulpverlener is veranderbaar/flexibel, net om de grens te bewaren

Dichtbij komen, kan ook positief zijn

De grens wordt pas overschreden als de cliënt gekwetst wordt

Je eigen persoonlijkheid als begeleider heeft een invloed op het aangaan van een relatie

Sommige situaties neem je als begeleider mee naar huis

een jeugdwerker zegt: Wij krijgen uren voor de activiteiten maar niet voor alles wat erbij komt kijken. Huisbezoeken, begeleidingen, jongeren die stoppen met school, jongeren die weglopen van thuis...Die uren die worden gewoon niet geteld.

Jeugdwerkers spreken van onzichtbaar relationeel jeugdwerk.

De hoeveelheid ervaring van een begeleider zorgt ervoor dat een andere relatie wordt opgebouwd.

Wat achtergrond

Een persoonlijk-professionele relatie: ALTIJD een relationele gebeurtenis

Geïnspireerd door:

➤ Twee relationele mensbeelden

Levinas: **'Ik en de Ander'**

'het beginpunt is de mens die een ander mens ontmoet en daardoor ervaart dat hij niet alleen op de wereld is'

Buber: **'IK-JIJ relatie'**

'in den beginne is de relatie'

➤ **Zorgethiek:** iedereen is aangewezen op zorg en kan op zorg worden aangesproken. Zorg in de ruime betekenis: aandachtige betrokkenheid

Presentie = relationeel werken

'Zijn is gezien worden'

*'Aandacht is de kiem van elke relatie,
en daaruit zal een mens ontstaan'*

(Andries Baart)

De 3 **A's** van de presentiebenadering:

- **Aandacht**
- **Aansluiting**
- **Afstemming**

Aandacht als kiem: *het planten van relatiezaadjes*

Aandacht= belangstelling hebben voor en oplettend zijn naar de ander: een scherpe focus en een brede scope

Aandachtige betrokkenheid is:

1. Aandachtig zijn, vanuit inter-esse.
2. Aanwezig zijn, focus op eigen innerlijke, reflectie als toegangspoort naar de ander. Door aanwezig te zijn kan de ander zich kenbaar maken.
3. Betrokken zijn, er zijn voor de ander, zonder over te nemen, hier krijgt ontmoeting vorm.

⇒ Zit in kleine dingen, relatiezaadjes worden geplant.

(La petite bonté: groots in zijn kleinheid)

Van aansluiting naar ontsluiting: *relatiezaadjes ontkiemen*

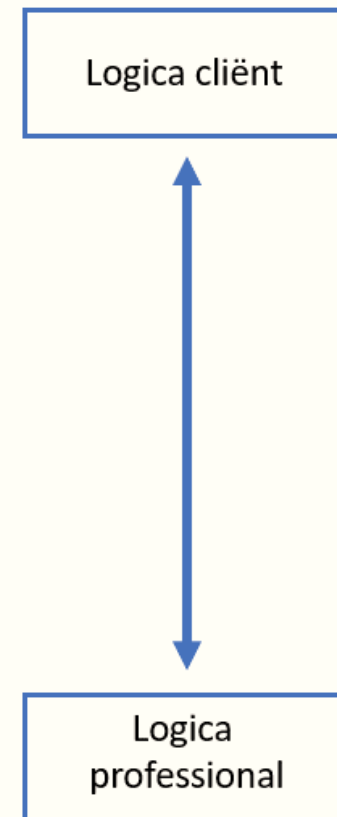
Aansluiting is het mengen van twee logica's.

Als professional je bewegen naar leefwereld van cliënt,
op tempo van de cliënt.

⇒ Letterlijk: we bewegen ons naar de leefwereld

⇒ Figuurlijk: zoeken naar betekenis van denken, voelen, doen

⇒ cliënt kan ontsluiten (zich openstellen), relatiezaadjes kunnen ontkiemen

Van afstemming naar instemming: *relatiezaadjes groeien*

Zowel cliënt als professional laten zich zien, zowel krachten als kwetsbaarheden. 'Zijn is gezien worden'.

Men verschijnt naar elkaar in zijn totaliteit

⇒ cliënt en professional stemmen in (zijn het eens met elkaar, er is goedkeuring en waardering), relatiezaadjes kunnen groeien

Verschijnen van
professional:

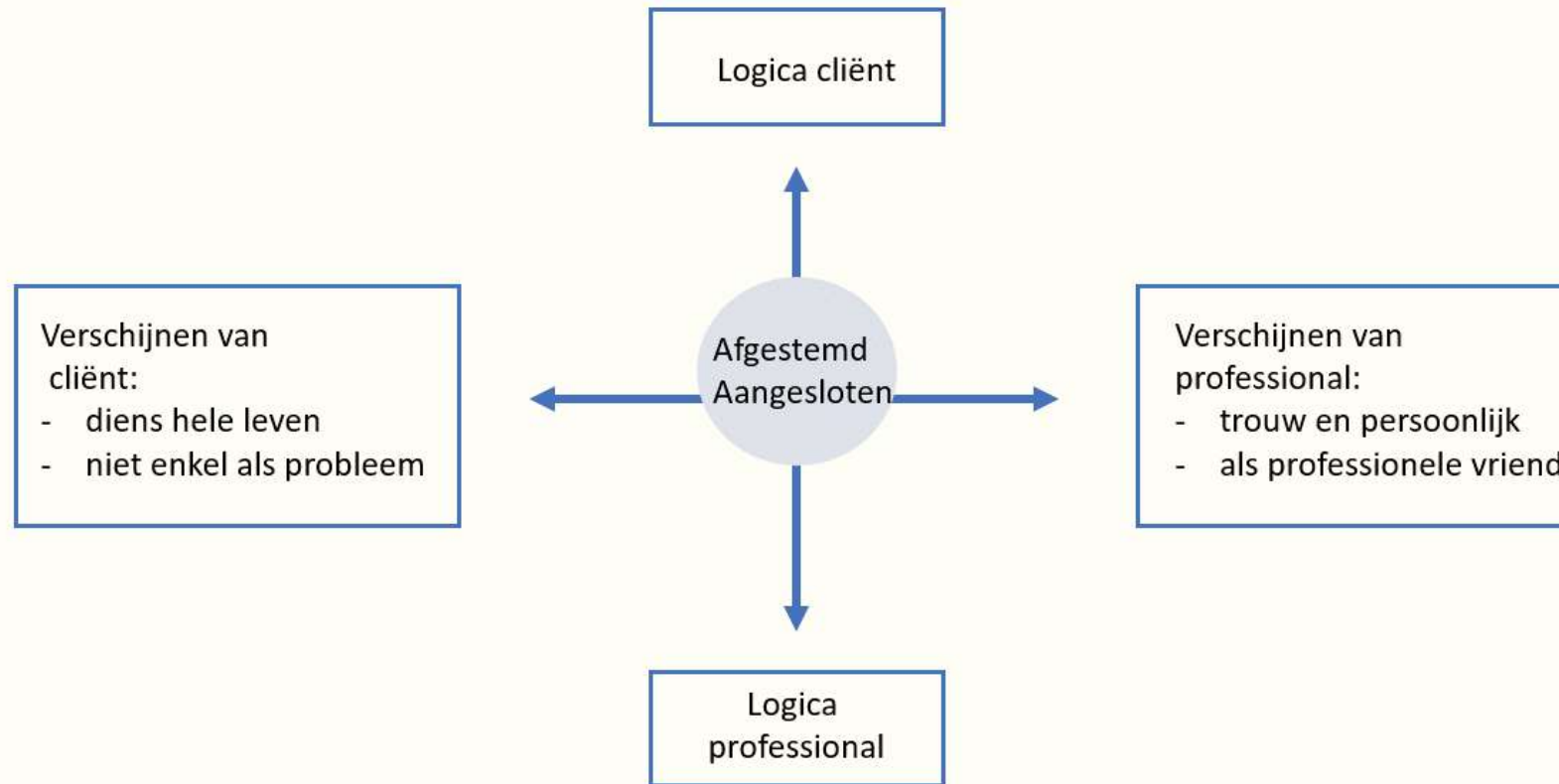
- trouw en persoonlijk
- als professionele vriend

- Belang van wederkerigheid: affectief, functioneel of positioneel
- Vanuit zorgethiek: ook in een professionele relatie sprake van affectieve wederkerigheid= zorgzaamheid
- De relatie tussen professional en cliënt is asymmetrisch, maar ook weer niet:

'De relatie cliënt-professional is symmetrisch, waar het gaat om zeggenschap over na te streven levensdoelen, maar professioneel waar het gaat om de rollen. Niettemin brengt de zorgbetrekking met zich mee dat de distantie, die traditioneel geassocieerd wordt met professionaliteit, gering is' (Baart, 2001, p. 783).

- Professionaliteit en vriendschap sluiten elkaar niet uit: vriendschap is metafoor voor warmte, intimiteit, bondgenootschap, betrokken-zijn.

Relationeel werken is dynamisch

Het midden van het kruispunt: daar gebeurt het relationeel werken, soms met aanmodderen, botsingen en wrijvingen.

**Deze plek staat niet in het midden van de as, maar ligt verticaal wat dichterbij de cliënt: de macht van de professional is vaak groter, waardoor er meer bewogen wordt naar de logica van de cliënt*

Het KEUVEL-kader

K₄ E₁ U₄ V₄ E₁ L₂ K₄ A₁ D₁ E₁ R₁

Leidraad voor een warme en nabije persoonlijk-professionele relatie

K₄
D₁ E₁ S₁ K₄ U₄ N₁ D₁ I₁ G₂
U₄
V₄
E₁
L₂
E₁
N₁

Deskundig keuvelen is dan de kunst om -met kennis en kunde in het achterhoofd- een vertrouwensband op te bouwen, waarbij je als hulpverlener naast en nabij de cliënt staat.

Doel: een tool aanreiken als gesprekstechniek en instrument voor reflectie tijdens intervisie/supervisie of individuele reflectie

Ambacht + relationeel werken = deskundig keuvelen

- Ambachtelijk vakmanschap= menselijke drijfveer en wens om ons werk 'goed' te doen.
- professionele ontwikkeling \approx persoonlijke ontwikkeling

wel te onderscheiden, maar nooit van elkaar te scheiden

Keuvelen= samen-zijn, relationeel werken

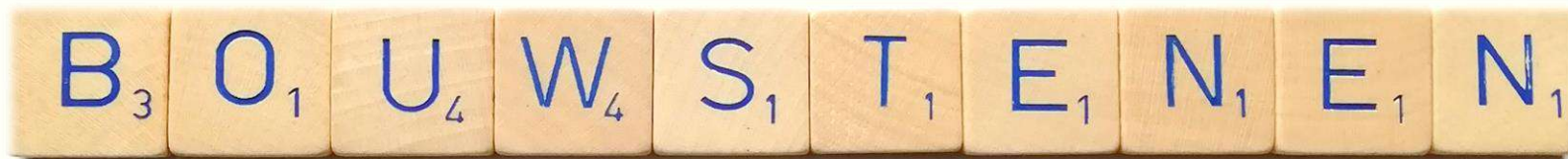
Deskundigheid= bagage, met kennis van zaken

→ *Redelijk* inzetten, positioneren

vs.

kracht en **kwetsbaarheid** als kunst

eigen regie vanuit een **empowerende houding**

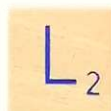
uitnodigend en **uniek**

veiligheid en **verbinding** vanuit **vertrouwen**

empathie vanuit **echtheid**

liefdevol (als zorgzaam en aandachtsvol) door een **luisterende houding**

Het KEUVEL-kaartspel: een tool voor reflectie bij intervisie/supervisie

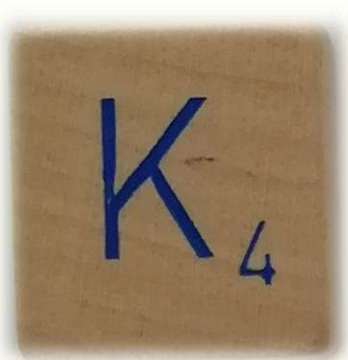

Reflectie naar zichzelf

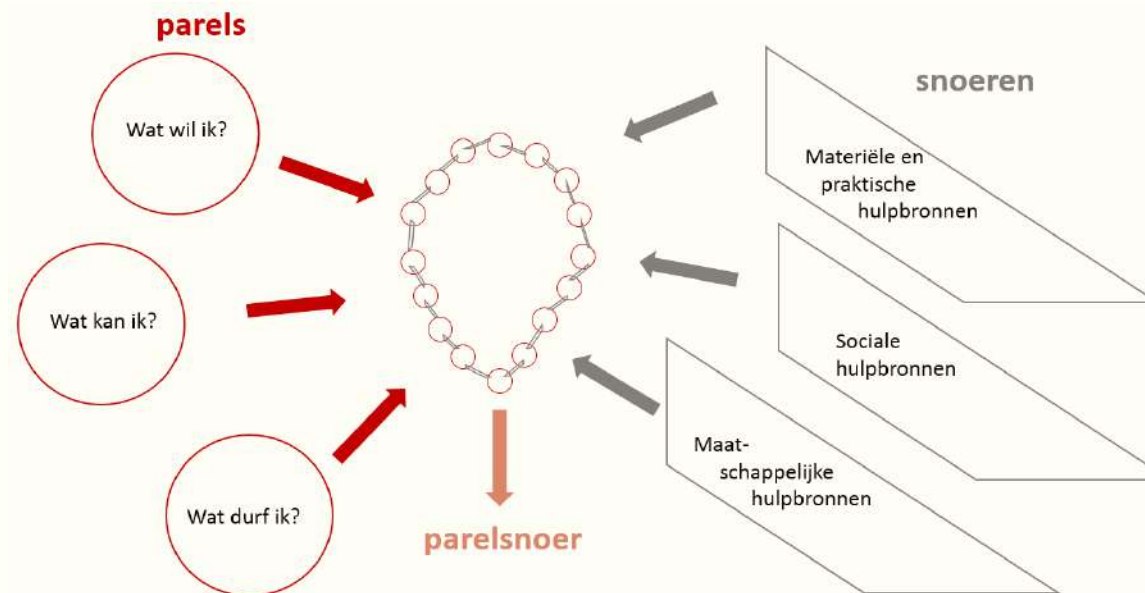

Reflectie over het handelen naar anderen

Kracht en kwetsbaarheid

Gebaseerd op het krachtenmodel van Rapp & Goscha

Samenspel tussen persoonlijke hulpbronnen (parels) als omgevingshulpbronnen (snoeren)

Creëren van **enabling niches**: een plek waar cliënt zich veilig voelt

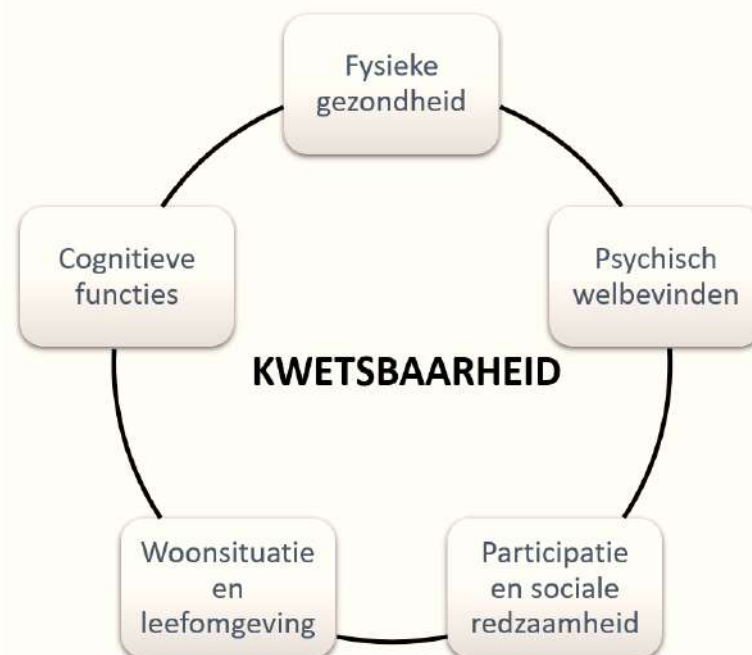
Kracht en kwetsbaarheid

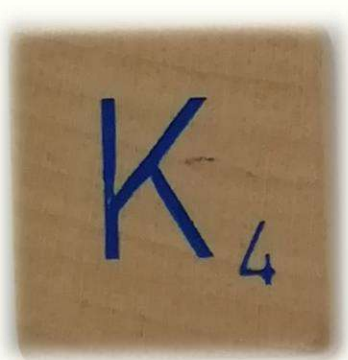

broosheid vs. kwetsbaarheid

persoonlijk kenmerk

wisselwerking tussen interne en externe factoren

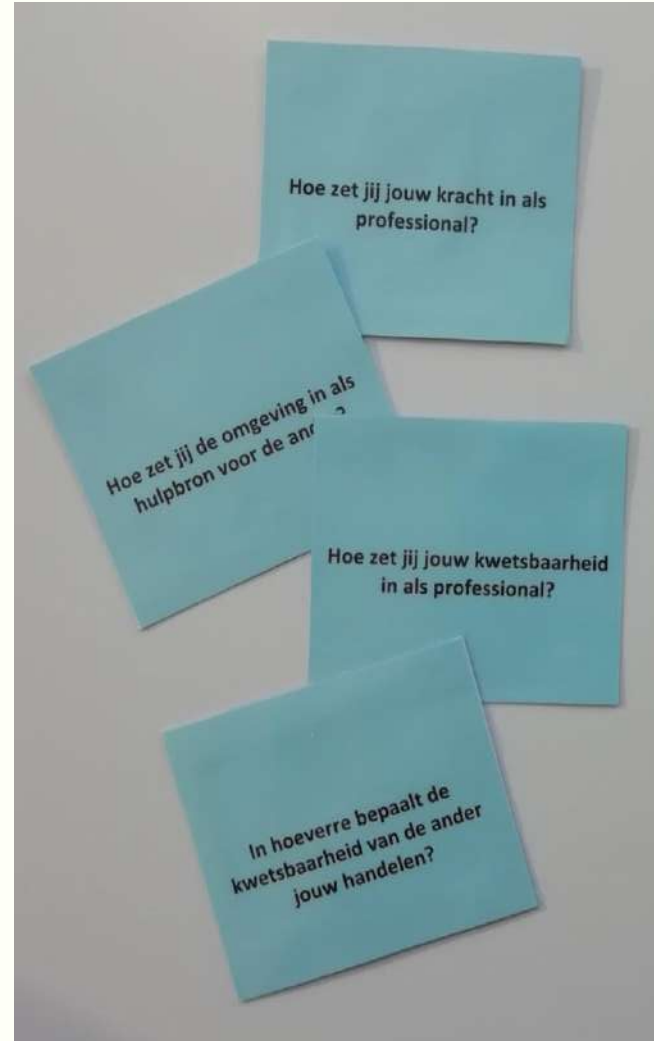

Kracht en kwetsbaarheid

Kwetsbaarheid van professional = meer dan selfdisclosure. Is ook: je kwetsbaar opstellen, toegeven dat je het soms niet weet, **samen** een weg zoeken.

Gaat over **geraakt** worden: hierbij ben je gericht op de ander en gevoelig voor de problemen van de ander = **ethische raakbaarheid**

Eigen regie vanuit een empowerende houding

Ondersteunen in (terug) greep laten krijgen op iemands leven.

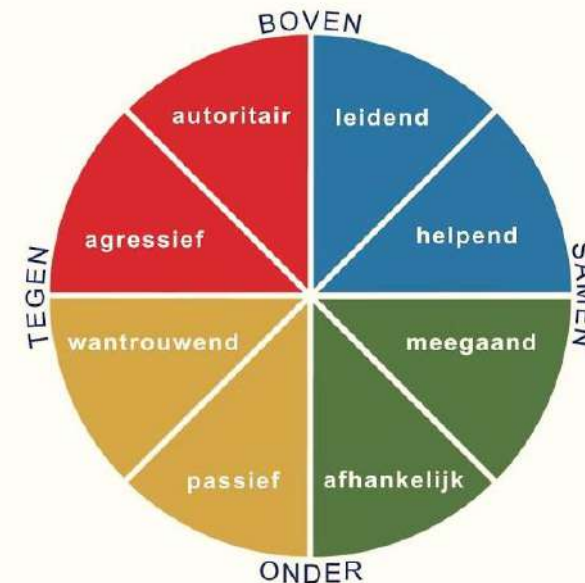
Opletten voor **'aangeleerde hulpeloosheid'**: cliënt als kameleon.

Hulpmiddel: zicht krijgen op interactiepatroon tussen cliënt en professional

De 'gemiddelde' mens

	Geven	Ontvangen
Geven	Wederkerigheid	Uitbuiting
Ontvangen	Liefdadigheid	Geen contact

De 'andere' mens

Eigen regie vanuit een empowerende houding

Eigen regie = eigen keuzes kunnen maken, zoeken naar iemands ‘**capabilities**’: combinatie van mogelijkheden en vermogen

Opletten voor ‘**aangepaste voorkeuren**’

Vanuit relationeel oogpunt is eigen regie (*Wat wil ik?*) niet hetzelfde als eigen kracht (*Wat kan ik?*), eigen verantwoordelijkheid (*Wat moet of mag ik zelf doen?*), of zelfredzaamheid (*Wat kan/moet ik zelfstandig?*). Deze begrippen worden nogal eens verward met elkaar.

Eigen regie vanuit een **empowerende houding**

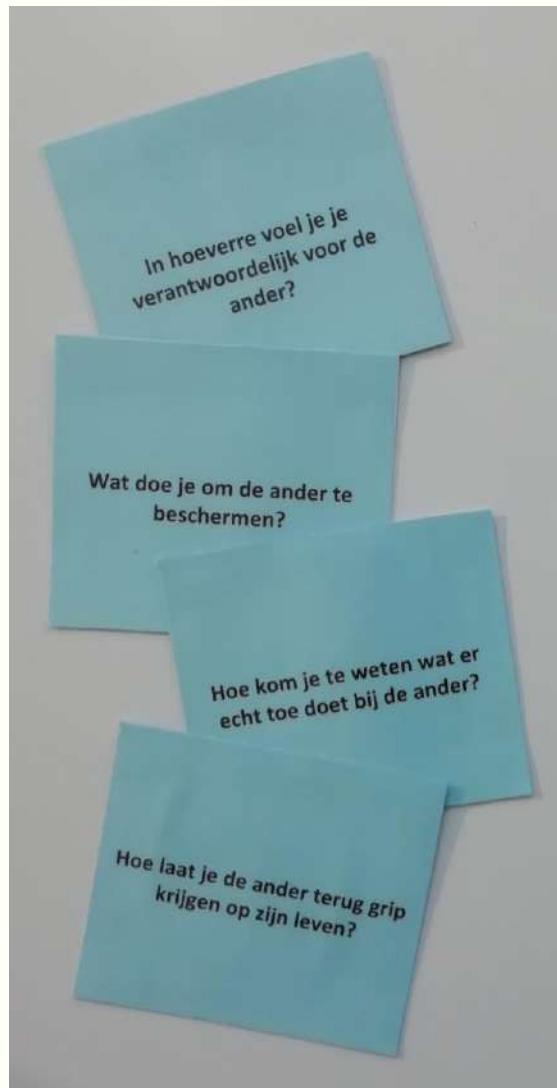

Eigen regie = **empowerend werken**: mensen in staat stellen om vanuit krachten en mogelijkheden eigen regie te laten nemen. Autonomie in verbondenheid.

3 pijlers: **krachtgericht-betekenisgericht-dialooggestuurd**

Hoe geeft de persoon invulling aan zijn situatie?

Dialogoog als expressievorm

Uitnodigend en uniek

- **Gastvrijheid**= zich openstellen voor de logica van de cliënt

? gast-vrijheid of gast-vriendschap ?

⇒ Zit in kleine dingen, zoals een blik, een vriendelijk woord, open houding,...

- **Echt contact maken**
= jezelf verplaatsen in de ander en je aandacht erbij houden
= zien en gezien worden

belang van de eerste ontmoeting (de eerste indruk): genuanceerd naar kijken

MAAR
WINKELN
IS AL ZO
CONTACTLOOS

tante Rie
van
Loesje

Uitnodigend en **uniek**

* Elke cliënt én elke professional is uniek \Rightarrow uniciteit van elke relatie.

Het is in die eigenheid en het onderscheid dat men elkaars gelijke is.

* Uniciteit is ook: afstappen van het **doelgroepdenken**:

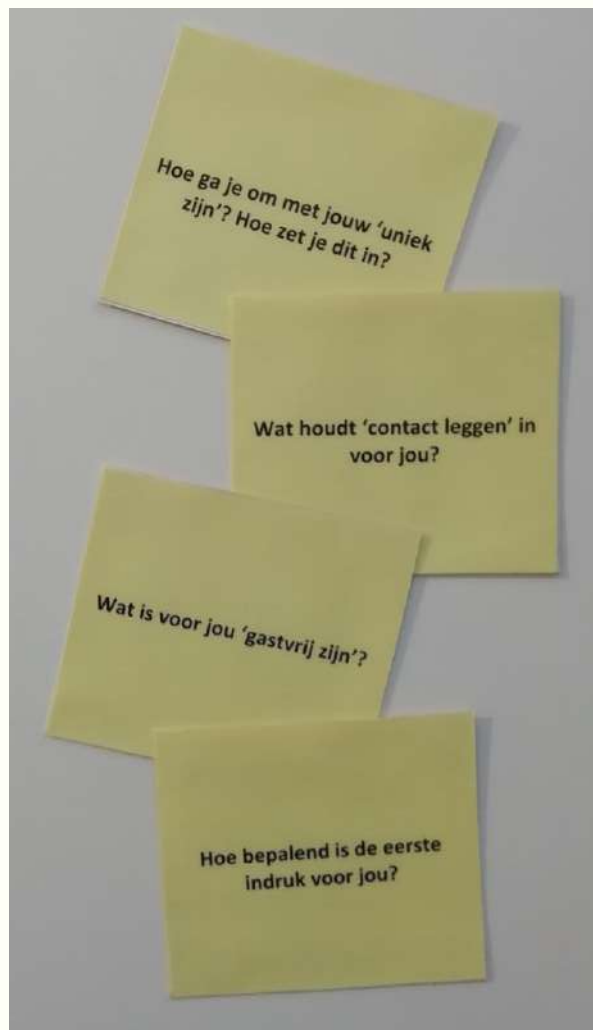
= altijd normerend

= bevooroordeelend

= reductie tot één eigenschap van de persoon

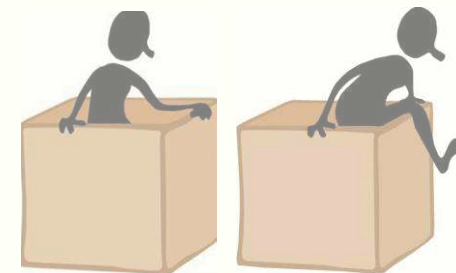
Om beter aan te sluiten en af te stemmen: zicht krijgen op **verschillende types van de samenwerkingsrelatie** (zegt niets over de persoon!):

bezoekertypisch – klaagtypisch - klanttypisch

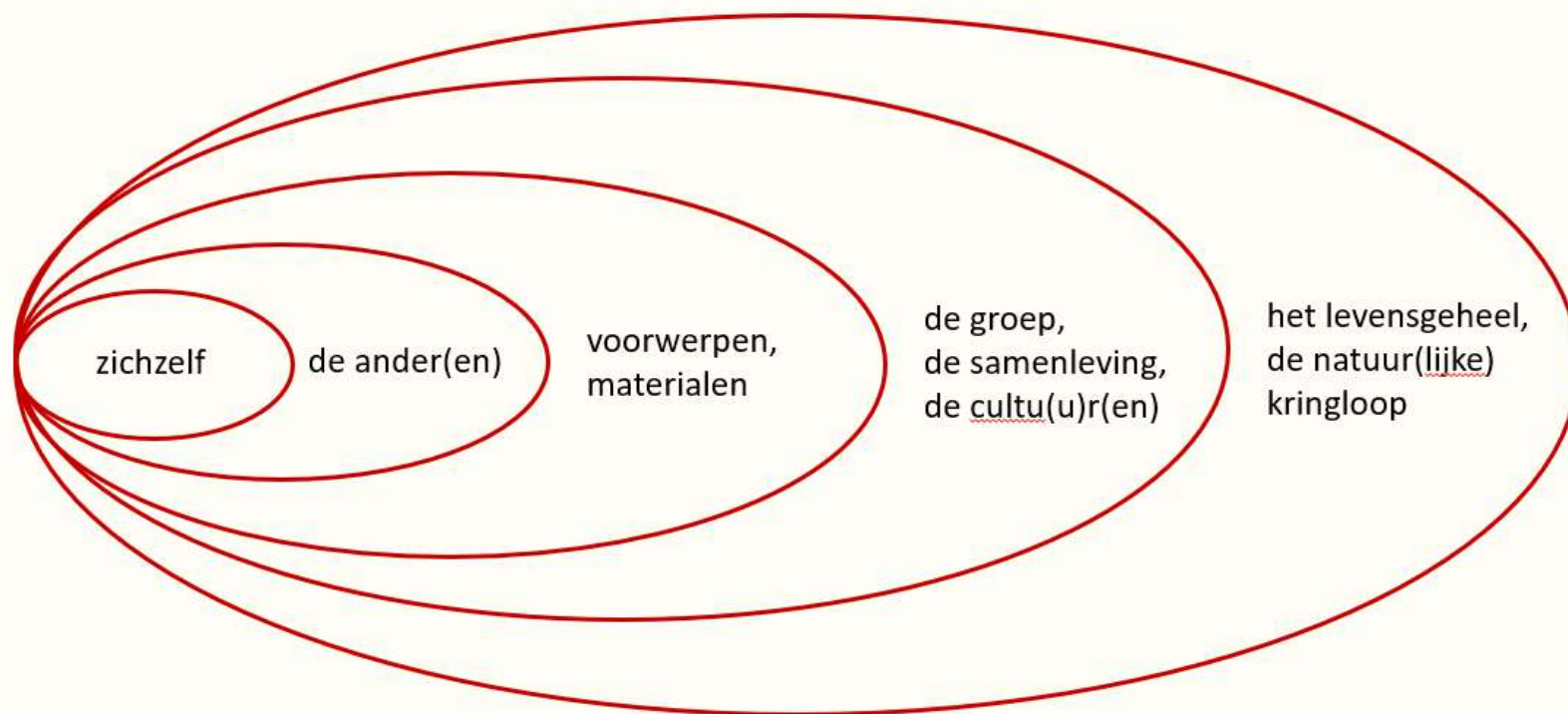

Veiligheid en vertrouwen vanuit **verbinding**

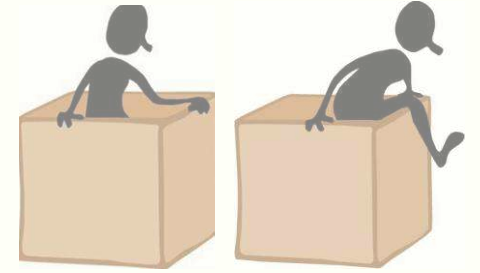
Verbinding (feitelijk) als aanzet tot **verbondenheid** (gevoel)

Zicht krijgen op ervaring van verbondenheid a.h.v. omgevingscirkels van verbondenheid (Depuydt, 2001)

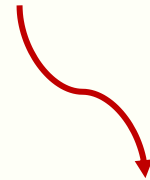
Veiligheid en vertrouwen vanuit verbinding

Veiligheid= **basisbehoefte** en noodzaak om zich te kunnen ontplooien, ontwikkelen, herstellen.

Onderscheid in **fysieke veiligheid** en **psychologische/emotionele** veiligheid

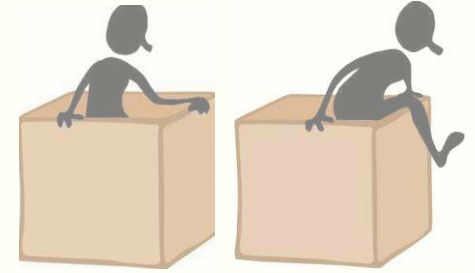
Een psychologisch veilige omgeving= **persoonlijke niche**: controle en invloed hebben op wat cliënt belangrijk en waardevol vindt

Is voor iedereen anders, dus in groepsverband: iedereen heeft eigen niche
Als hulpverlener zicht op krijgen: wat voor de ene veilig is, is niet zo voor de ander

Veiligheid en **vertrouwen** vanuit verbinding

* **Vertrouwen** = betrouwbaar zijn.

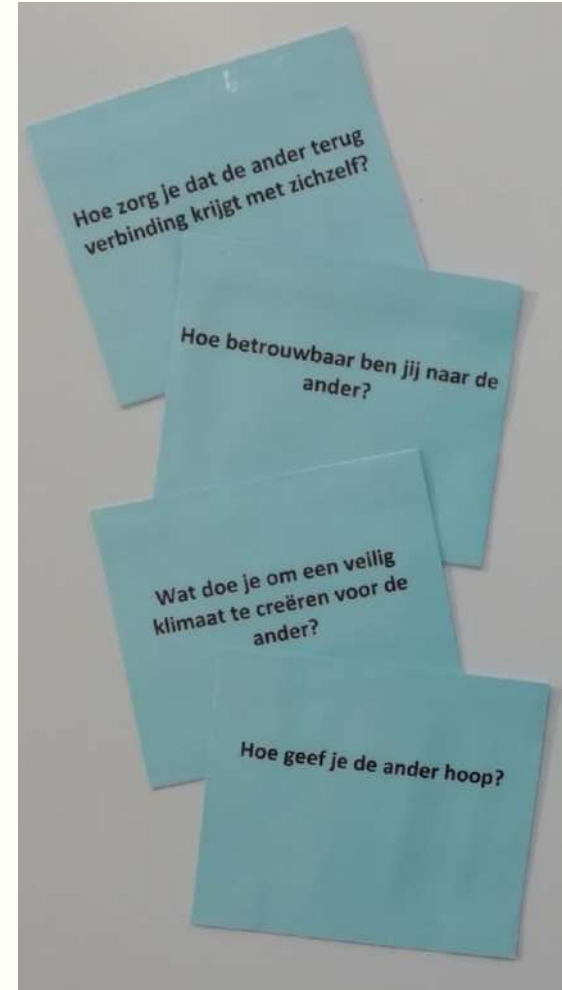
Trouw = iemand niet verlaten, gehechtheid.

De hulpverlener neemt een '**latende**' houding aan: je ver-laat de ander niet.

* Hulpverlening = **hoopverlening**

Vanuit dit vertrouwen kan hoop
worden uitgesproken:
geeft perspectief op de toekomst.

Hoop ontstaat in en door verbondenheid,
in een relationeel proces dat wordt versterkt
door betekenisvolle relaties met anderen.

Empathie vanuit echtheid

empathie ≠ sympathie

'Ik zie en voel wat je meemaakt'

'Ik vind het erg wat jou overkomt'

Van empathie naar compassie

Aan- en invoelen van de ander = passief

= actief: *'hoe kan ik je helpen?'*

*'doen' wat mogelijk is,
soms in 'latende' modus*

Empathie vanuit **echttheid**

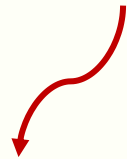

Wanneer je 'echt' bent, is er harmonie tussen jouw innerlijke wereld (jouw binnenkant) en wat je uiterlijk laat zien (jouw buitenkant). Zicht hebben op eigen waarden en normen!

Echtheid= congruentie: het samen-vloeien van jouw innerlijke gevoel en hoe je je naar buiten toe gedraagt.

Echtheid = waarachtigheid, oprechtheid: de intentie om oprecht te zijn.

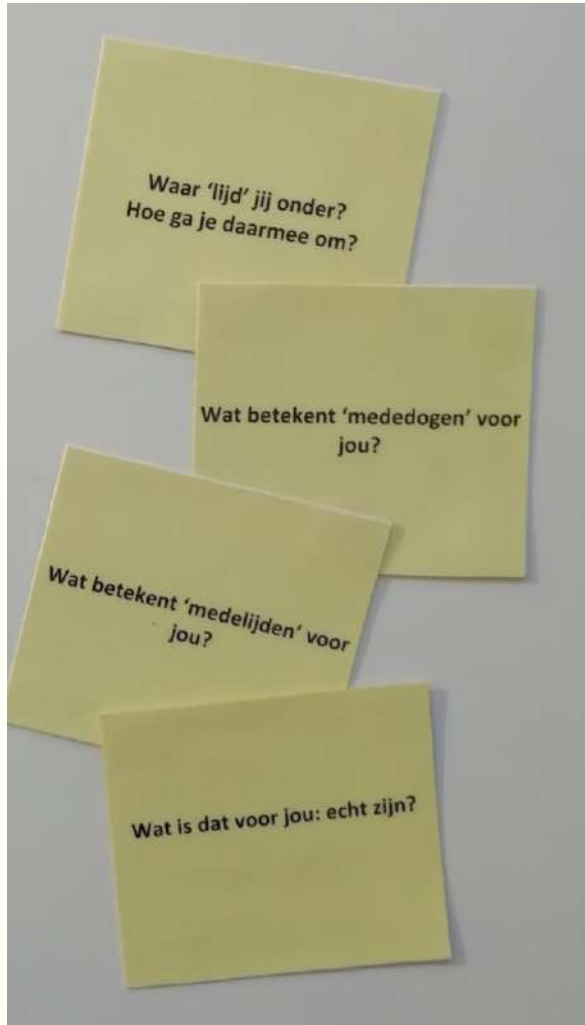
echttheid ≠ authenticiteit

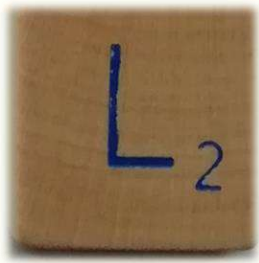

Blijft de focus op de ander houden
Houdt rekening met de ander

'Ik ben zo!'

Liefdevol door een luisterende houding

Liefdevol = aandachtsvol

- **Betekentijd** versus **prestatietijd**
- Verhalen verbinden: hebben *altijd* betekenis, zorgt voor ver-innerlijking en her-innering.

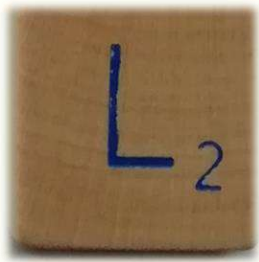
Verhalen verbinden de verteller met:

⇒ Zichzelf

⇒ Zichzelf en toehoorder

⇒ Zichzelf, toehoorder en anderen

Liefdevol door een luisterende houding

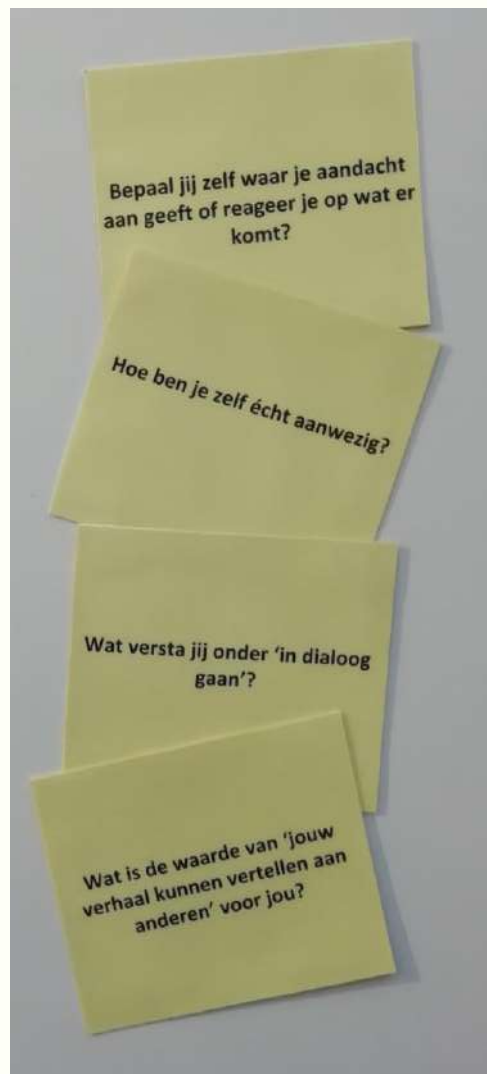
Ongehaast en onbezet

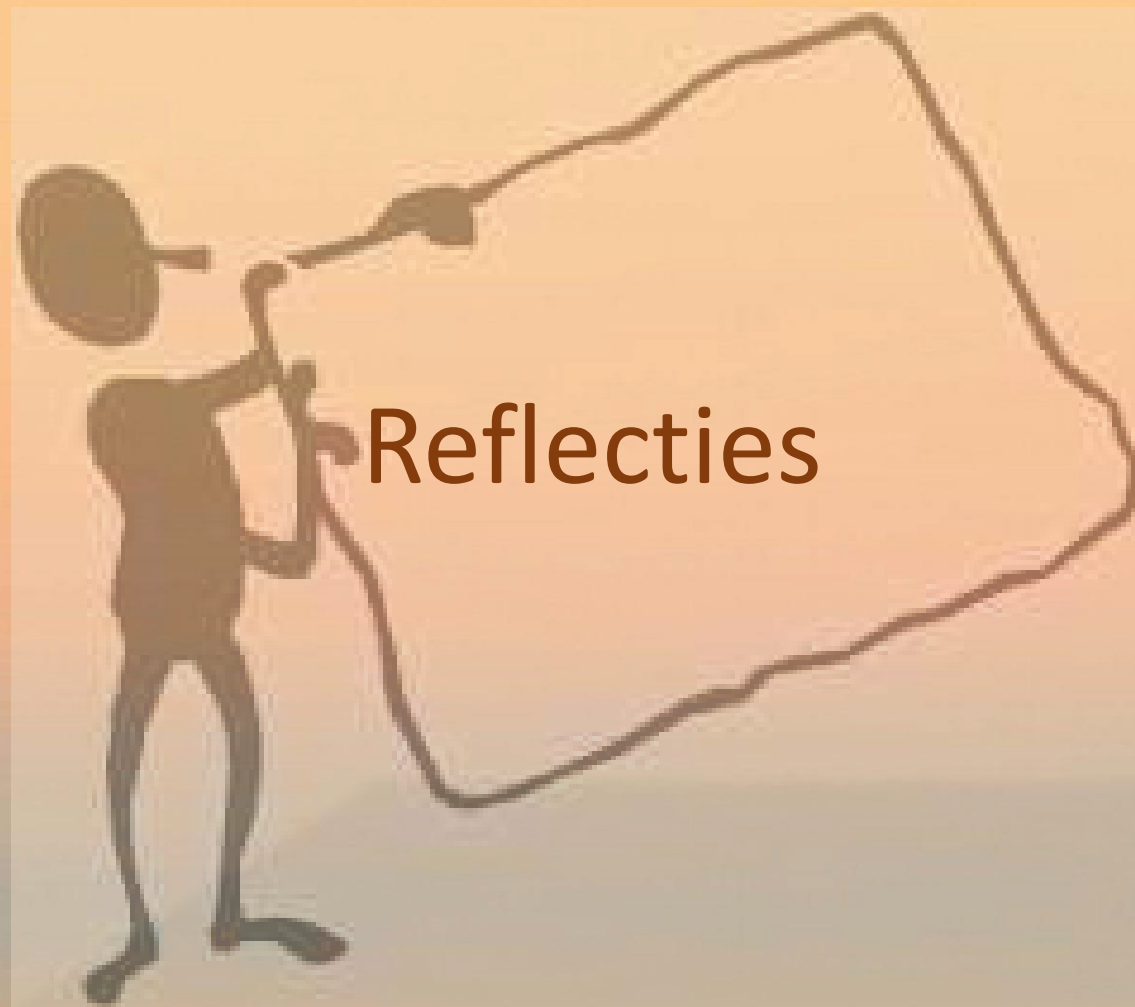
Tijd maken om verbinding aan te gaan

houding van niet-weten

Verbindende communicatie: elke gedrag, iedere interactie bestaat om een bepaalde behoefte te vervullen. Die behoefte kunnen horen en zien, zowel bij jezelf als de ander, is de sleutel tot verbinding.

Bouwstenen VC: waarneming – gevoel – behoefte - verzoek

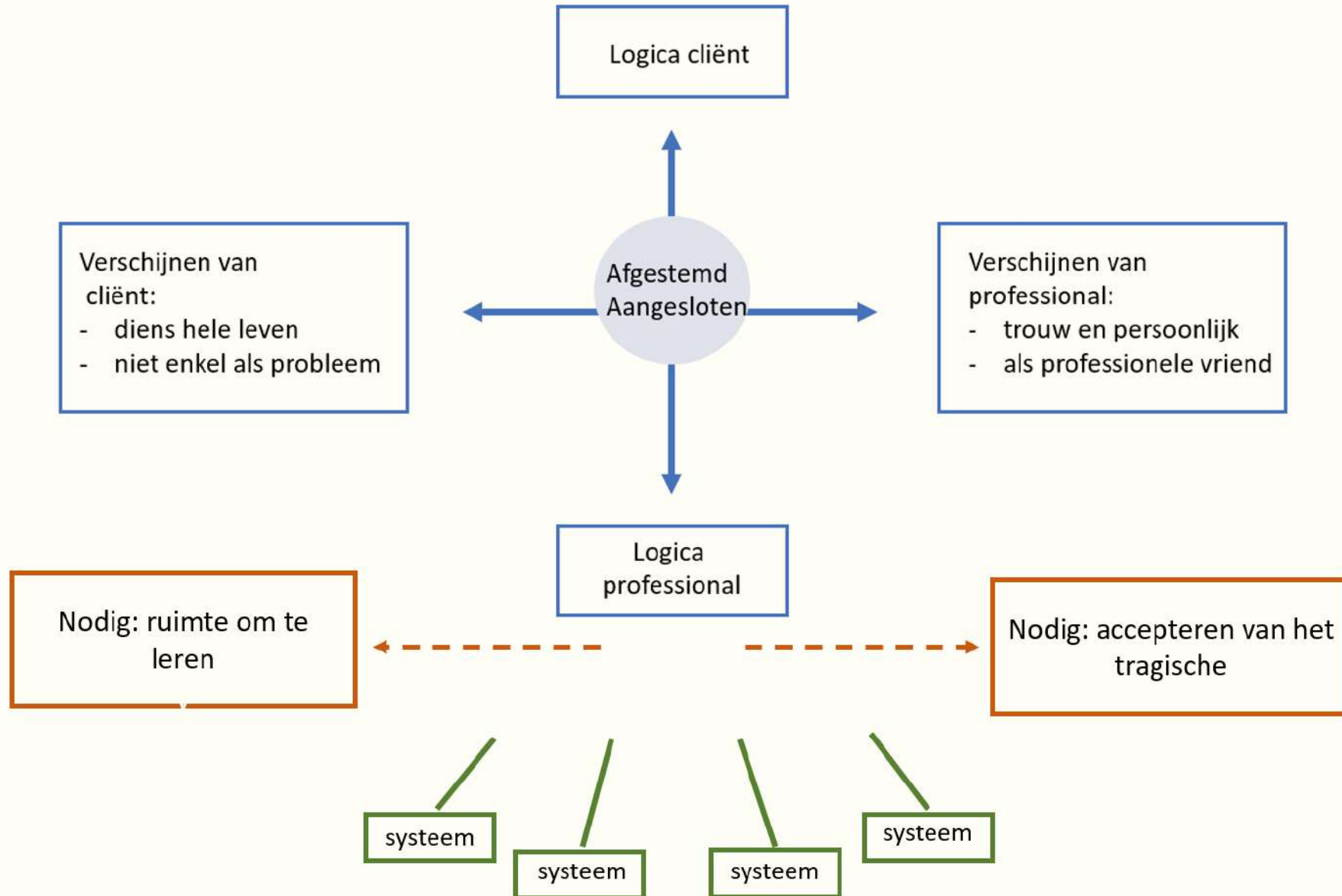

Reflecties

Van regelbegrenzing naar relationeel begrenzen

Helpend begrenzen mag!

= je **NIET** laten leiden door belemmerende factoren (zoals protocollen en procedures,...)= **REGELBEGRENZING**

= je **NIET** laten leiden door medelijden, wel door **COMPASSIE**=
erkenning waarin het belang van de ander voorop staat, zonder oordeel

= je **WEL** laten leiden door wat de cliënt nodig heeft, begrenzing soms
noodzakelijk= **RELATIONEEL BEGRENZEN**

= **maatwerk**: wat voor de ene geldt, gaat niet op voor de andere.
Van grenslijn naar grenszone

= steeds overgaan tot **relationeel herstellen**

**EEN GRENS TREKKEN
KAN OOK MET EEN
WELKOMSTBOODSCHAP**

Loesje

www.loesje.nl

8801 BA Arnhem

Postbus 1045

Pseudo-nabijheid: wel professioneel, niet persoonlijk

- **‘Jezelf tonen’** ≠ echtheid, maar kan wel een gevolg zijn van een nabije relatie. Zelfonthulling is niet: weetjes over jezelf vertellen, wel over *jouw zijn*. (cfr. je kwetsbaar kunnen opstellen)
- De **‘reparatiereflex’** of hulpverlenerssyndroom: repareren wat stuk is en zo snel mogelijk een oplossing vinden voor het probleem.
= de redders, Florence Nigthingale’s, moeder Theresa’s, Pater Damiaan’s

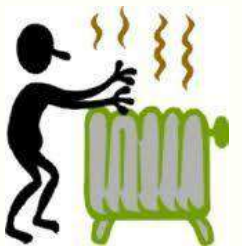
Pseudo-nabijheid: wel professioneel, niet persoonlijk

De relatie 'inzetten'

= **Instrumentalisering** van de relatie: van 'contract' naar 'contact'.

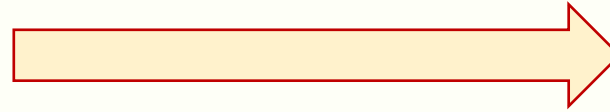
= **gemechaniseerde** relatie

Metafoor van broodrooster: “De persoon van de deskundige wordt methodisch ingezet, als een instrument dat de empathische warmte produceert die voor de behandeling noodzakelijk is. En als de behandeling voorbij is, kan de stekker weer uit het stopcontact.”
(Kunneman)

Het KEUVEL-kader in gehanteerde kaders en methodieken

- Nieuwe Autoriteit
- Het krachtenmodel van Rapp en Goscha
- Steunend Relationeel Handelen
- Kwartiermaken
- Gentle Teaching
- Sense of Home
- ...

-**KEUVEL**-kader

-waakzame zorg:

aanwezigheid, nabijheid en betrokkenheid= zorg dragen voor je kracht als zorgdrager i.p.v. controleren van gedrag van de ander.

-principes PEN

-relatie- en

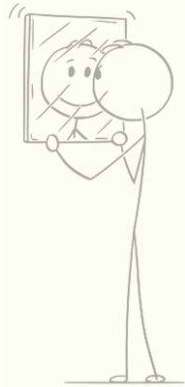
herstelgebaren:

streven naar

verzoening: volhouden en herstellen van schade

Over reflectie en sociale reflexiviteit...

De nabije hulpverlener zal ongetwijfeld zichzelf tegenkomen. Door zich kwetsbaar op te stellen en door de cliënt 'dicht' te laten komen, wordt een spiegel voorgehouden van zijn kwaliteiten én valkuilen.

Reflectie zorgt voor een evenwicht tussen doordacht en spontaan denken, voelen en handelen. Dit is een aanzet tot sociale reflexiviteit, waarbij de hulpverlener “het vermogen heeft om te reflecteren op het eigen handelen in relatie tot het handelen van anderen”.

Het is in de verbondenheid met de cliënt dat pure kwaliteit kan ontluiken. “Kwaliteit zonder echte verbinding is inhoudsloos. Een verbinding met anderen kan alleen ontstaan vanuit een fundamentele verbinding met zichzelf”.

Opzoeken van plekken der moeite, trage vragen,...

Tot slot:
vragen?

Het KEUVEL-kader verschijnt
in boekvorm in voorjaar 2023 bij
uitgeverij Coutinho:

Praktijkboek relationeel werken in zorg en welzijn.
Het KEUVEL-kader als leidraad.

Graag een vorming op maat
in jouw organisatie?

Laat het me weten via

greet@craftingtoconnect.be

www.craftingtoconnect.be

